

Starea de conservare a unei colecții de păsări inundate

Andrei M-Kiss

Colecțiile publice au fost concepute și acceptate ca forme sigure de păstrare a patrimoniului cultural, printre care a obiectelor de cultură, artă, tehnică și științele naturii, tot atâtea documente cu valoare inestimabilă.

Această definiție însă este extrem de pretențioasă deoarece presupune, în afara existenței obiectelor de patrimoniu, depozite adecvate, substanțe și utilaje de conservare, evidență specifică, management potrivit pentru organizarea muncii cu patrimoniu, garantarea securității, dezvoltării și îmbogățirii colecțiilor ș.a. Nu în ultimul rând, presupune personal specializat și atestat, cu aptitudini pentru satisfacerea integrală a cerințelor din sistemul muzeal, cerințe care se grupează în jurul a două cuvinte cheie, definitorii pentru acest sector de activitate: patrimoniu și conservarea.

În viața colecțiilor pot apărea situații de excepție când dintr-o dată și într-un mod cu totul neașteptat, chiar forțat, factorii de mediu își pot exercita efectele negative asupra patrimoniului. Printr-o asemenea întâmplare se poate năruși, într-un timp foarte scurt, rezultatele muncii a generațiilor întregi privind păstrarea și conservarea patrimoniului. Fără exagerare, asemenea momente se pot defini catastrofe.

Scopul prezentei lucrări este relatarea unui asemenea caz de la Muzeul Banatului Timișoara, unde cu ocazia ploilor abundente, în special din noaptea de 22 iunie 2010, tavanul fals al depozitului de păsări a cedat și a căzut peste vitrine în care erau depozitate păsările împăiate (foto 1-2).

Deficiența scurgerii de pe acoperișul nordic al Castelului Huniade a făcut posibilă infiltrări substanțiale de ape, care au fost reținute de stratul de vată de sticlă, strat cu scop izolator al tavanului fals din rigips, care sa prăbușit iar apa de ploaie a umplut cele două încăperi ale depozitului curgând spre coridor, infiltrându-se și în pereții sălii de bibliotecă, care este situată la etajul I.

Dimineața următoare ni s-a înfățișat în fața ochilor un dezastru, în sensul cel mai grav al cuvântului. Cei care au avut contact, au studiat această colecție știu că avem de a face cu cea mai mare și complexă colecție de păsări din această parte a Europei, care se afla într-o stare perfectă de conservare. Pe bună seamă, această colecție poartă numele lui Dionisie Linția care a fost întemeietorul acestei colecții.

Dionisie Linția (1880-1952) a fost primul specialist recunoscut în studiul păsărilor din România, având titlatura de „Ornitolog al Statului”. Încă din copilărie s-a atașat de acest grup faunistic, a colectat și a preparat păsările

din sudul Banatului (Banatul Timișan). Preocupările sale nu au trecut neobservate și i s-a oferit ocazia să se perfecționeze în Laboratorul de Dermoplastie și să studieze în colecția Muzeului Național Ungar din Budapesta, unde a legat prietenii cu ornitologi de seamă ai timpului, cu reputație europeană ca: Madarász Gyula, Horváth Géza, Csörgy Titusz, Schenk Jakab, Vasvári Miklós, Hámori Mihály, Parlagi Béla, Lovassy Sándor, Nagy Jenő ș.a.

După terminarea cursurilor a devenit membru corespondent al Institutului Ungar Regal de Ornitologie unde a trimis numeroase eșantioane, piei, ouă, oase, ingluvii, conținuturi stomacale, pene de păsări precum și păsări împăiate. Le-a transmis, în mod regulat, observațiile sale ornitologice și a participat la observații sincrone inițiate de Institut.

Începând din anul 1904 a fost detașat, din postul de învățător la Oravița, la Timișoara și a preluat custodia colecțiilor Societății de Științele Naturii (1873-1918), funcție în care a activat până la terminarea Primului Război Mondial. După război el a fost chemat să devină primul director al Muzeului Bănățean, cu mesajul ca muzeul să devină „focar de cultură pentru toate naționalitățile din Banat”. Până la retragerea sa în pensie a fost coordonatorul Secției de Științele Naturii din cadrul Muzeului Banatului Timișoara.

Pe parcursul vieții sale Dionisie Linția a preparat numeroase exemplare de păsări și mamifere, care în marea lor majoritate au fost păstrate la Muzeului Banatului Timișoara, dar au ajuns și în colecțiile diferitelor muzee din străinătate, de la Hanovra până la Viena, de la Budapesta până la Vârșet, la școlile timișorene, ca material didactic, precum și în colecții particulare.

Experiența sa de-o viață pe tărâmul ornitologiei alături de datele științifice au fost publicate în lucrarea de sinteză: Păsările României I, Păsările din R.P.R. II-III, lucrare recunoscută în cercurile științifice europene, fiind considerată cartea de căpătâi ale doritorilor să cunoască și să se familiarizeze cu viața păsărilor.

Colecția sa particulară a ajuns în 1937 în posesia Municipiului Timișoara, prin donație. Atunci colecția de păsări a cuprins 1300 de exemplare, alături de întreaga dotare a laboratorului de preparare (taxidermie), a biroticiei, a bibliotecii de specialitate, echipamente de teren și camere, hărți, notițe ornitologice, corespondență științifică etc.

Astăzi, colecția ornitologică Dionisie Linția numără 2600 de exemplare din care 1769 piei de păsări (colecția științifică) restul pieselor păsări împăiate (colecția didac-

tică). Din punct de vedere taxonomic sunt reprezentate 350 de specii de păsări, încadrate în 20 de ordine, 51 de familii și 26 de subfamilii.

Păsările au fost depozitate în două încăperi de la etajul II, aripa nordică a Castelului Huniade. Recent, în 2006, depozitul a fost igienizat, când s-a hotărât coborârea tavanului, respectiv montarea unui tavan fals, pentru a menține o stare de conservare mai adecvată a preparatelor uscate. Pentru izolația interioară a tavanului fals s-a folosit vată de sticlă.

Cu ocazia scurgerii unei cantități însemnate de apă, stratul de vată s-a îmbibat și, după ce rigipsul a cedat, construcția s-a prăbușit peste vitrinele din prima sală a depozitului (foto 3). Molozul a ajuns pe acoperișul acestora iar scurgerile de apă au afectat interiorul mobilierului și implicit piesele care s-au aflat acolo (foto 4).

Salvarea patrimoniului a început a doua zi dimineața prin mobilizarea muncitorilor din muzeu. Prima fază a fost ridicarea dulapurilor din apă, așezarea acestora pe jumătăți de cărămizi și îndepărtarea apei din incintă prin măturare și tamponare cu cârpe. A urmat îndepărtarea resturilor căzute și mutarea păsărilor montate care erau așezate pe jos (datorită dimensiunilor mari). În contact direct cu apa cleiul utilizat pentru fixarea nisipului sau scoicilor de pe stative-suport s-a dizolvat, iar scândura impregnată cu apa s-a încovoiat (foto 5).

Păsările evacuate au fost grupate din mers, în funcție de umiditatea lor (foto 6). Cele mai puțin umede au fost curățite prin periere și așezate pe un coridor în bătaia curenților de aer, iar cele foarte umede au fost, deasemenea, curățite, uscate prin utilizarea uscătorului de păr și așezate pe același coridor (foto 7).

O manevră anevoioasă a fost scoaterea dulapurilor din incintă, care au pereți de sticlă, restul construcției fiind de lemn și placaj. Părțile componente au fost șterse cu cârpă uscată. În ciuda intervenției relativ rapide au rămas semne pe părțile de placaj care pe porțiuni însemnate s-au deformat.

Păsările, în lipsă de alte spații adecvate, au fost depozitate în spațiului destinat ierbarului și în depozitul de mineralogie, unde după câteva zile am constatat, că datorită spațiului închis și în ciuda prezenței substanțelor puternice de conservare, bactericide la rândul lor, pe suprafețe lăcuite, în special pe porțiunile de bază ale dulapurilor, care au stat aproape de apa bălțită în depozit, au apărut pete de mușgai alb (foto 8). Din păcate același fenomen s-a constatat pe piesele de patrimoniu, respectiv pe penele păsărilor și pe suportii de montaj, iar sârma de susținere a corpului, din interiorul tarsului în special la Ardeidae, a început să ruginească, producând exfolierea solzilor (foto 9).

Au mai fost depistate și alte deficiențe minore, ceea ce ne-a îndemnat la formularea unor concluzii: problemele unei colecții de păsări care suferit avarii prin inundare, respectiv prin umezire excesivă, sunt mai mari și mai serioase decât ne-am fi așteptat; salvarea pieselor de patrimoniu este extrem de anevoioasă, necesită multă atenție, pricepere, spații adecvate, dotări tehnice și substanțe chi-

mice ș.a. Practic, situația concretă dată, ne-a prilejuit regândirea depozitării, a stării de conservare și de siguranță oferită de depozit, a modalităților de salvare de umiditate excesivă a preparatelor uscate, a intervențiilor adecvate curățirii lor, tratamentul fungicid, îndepărtarea petelor de arsen, recristalizată pe penaj, chiar și a materialelor utilizate pentru realizarea preparatelor prin împăiere etc.

S-a dovedit că personalul din muzeu nu a fost pregătit pentru asemenea evenimente, ceea ce ne obligă la regândirea pregătirii de specialitate, în special din punctul de vedere al cunoașterii și controlării parametrilor și tehnicilor de menținere a stării de conservare precum și a managementul patrimoniului cultural.

Ideea de bază călăuzitoare, specifică muzeelor și colecțiilor consacrate, a fost păstrarea în continuare, încă pe parcursul a multor generații, a acestei colecții de păsări însemnate, cu valoare documentară, științifică și culturală incontestabilă. Cu atât este mai valoroasă cu cât astăzi toate speciile de păsări din Europa sunt protejate, iar prelevarea prin colectare, întemeierea unei colecții cu exemplare numeroase nu sunt recomandate, se pot efectua numai cu aprobări speciale, în esență, nici nu sânt intens dorite, fiind și imorale.

Pentru salvarea colecției de păsări Dionisie Linția a trebui să adaptăm o modalitate de intervenție rapidă. După întocmirea unui proces-verbal amplu al întâmplărilor s-a hotărât tratarea păsărilor și a suportului de montaj cu alcool absolut 100 %, pentru a favoriza prin procesul exicativ și fungicid uscarea rapidă a pieselor. Uscarea păsărilor prin ventilație continuă s-a dovedit metoda cea mai eficace atât în cazul pieselor de patrimoniu, a vitrinelor, sertarelor cât și însuși a depozitului.

Datorită faptului că depozitul nu poate fi remediat imediat și nici substanțele comandate nu au fost achiziționate, din lipsă de fonduri, pe de o parte, iar pe de altă parte, de când există muzeul timișorean a suferit din cauza lipsei de spațiu, am propus inițierea unui tronson expozițional, pe coridorul etajului II al Castelului Huniade, prin vitrine depozit.

Problema tratării păsărilor împăiate împotriva fungilor se pare că este de nerezolvat. Sprayuri cu efect fungicid obișnuite pot lăsa urme pe penaj, ceea ce poate duce la degradarea parțială sau integrală a pieselor. Gazarea pieselor individuale este de neconceput în lipsa aparatului tehnic, a substanțelor potrivite în cazul păsărilor și a dotărilor spațiale, amenajate în acest sens.

Ar fi trebuit definit, cu maximă urgență un spațiu de depozit, în incinta Castelului Huniade, dar momentul nu este potrivit, datorită faptului că este propusă restaurarea integrală al clădirii medievale, iar mutările, chiar și în incintă, vor fi inevitabile. Cândva, Secția de Științele Naturii a Muzeului Banatului Timișoara ocupa întreg spațiu al etajului II din Castel, astăzi suprafața expozițională a fost diminuată cu peste 60 %. Experiența dezvoltării muzeale, cu o tradiție de 138 de ani, colecțiile de mare însemnătate, calitatea și cantitatea patrimoniului cultural național ne dau speranța ca în optica forurilor administra-

tive acest bastion al culturii și științei bănățene va primi locul cuvenit, în raport cu rețeaua muzeelor naționale, iar printr-o colaborare cu specialiști și experți atestați, alături de arhitecți și constructori, va putea dobândi o nouă formă, modernă și utilă prezentării, depozitării și conservării patrimoniului.

Nu ar fi de prisos conceperea unui muzeu sinestător de Științele Naturii, într-un spațiu adecvat cu depozite moderne și dotate, cu spații expoziționale generoase, cu sală multimedia și săli dedicate programelor interactive, conform cerințelor europene, unde asemenea catastrofe ar fi excluse.

În lipsa acestora păstrarea și conservarea celei mai mari colecții de păsări din România, care permite și studii comparative, va rămâne în continuare un deziderat major, dorința unor personalități, consacrați ocrotirii, păstrării și conservării patrimoniului cultural național. Cultura și renumele preocupărilor muzeale pierde zi cu zi teren din sfera culturală tradițională a societății noastre, ceea ce duce implicit la pierderea unei cantități însemnate a patrimoniului existent.

Ieșirea din această situație ingrată, salvarea colecțiilor muzeale nu se va putea desăvârși numai prin colaborări interdisciplinare, prin activitatea susținută a specialiștilor, precum și susținere a întregii sfere intelectuale a comunitare, care apreciază și se consideră prieteni neclintii ai patrimoniului cultural național și implicit ai edificiilor muzeale.

Dr. Andrei M-Kiss

Cercetător științific I.

Muzeul Banatului Timișoara

Secția de științele Naturii

Mobil: 0723 610 636

E-mail: andraskiss2000@yahoo.co.uk

KISS, A.: Dionisie Linția 1880-1952, Colecția ornitologică. 2005. Ed. Cosmopolitan-Art, Timișoara

LINȚIA, D.: Păsările României, 1940, București

LINȚIA, D.: Păsările din R.P.R., Vol. II. 1954. Ed. Acad.R.P.R., București

LINȚIA, D.: Păsările din R.P.R., Vol. III. 1955. Ed. Acad.R.P.R., București

TITLURILE FOTOGRAFIILOR

- Foto 1.* Aspect din depozitul de păsări inundat
Foto 2. Apa în exces s-a scurs dintr-o încăpere în cealaltă
Foto 3. Tavanul din rigips umezit s-a prăbușit pe vitrine
Foto 4. Părțile din placaj ale dulapurilor au fost îmbibate cu apă
Foto 5. Pasăre cu penaj deteriorat și umed
Foto 6. Gruparea păsărilor în funcție de gradul de deteriorare
Foto 7. Îndepărtarea rezidurilor de pe penajul umed cu ajutorul unei pensule uscată
Foto 8. Pete de mucegai vizibile pe părțile inferioare ale dulapurilor
Foto 9. Petele de mucegai au apărut și pe penajul umezit al păsărilor dar și pe suportul păsărilor împăiate

BIBLIOGRFIE

KUHN, L.: A délmagyarországi Természetráji Múzeum Temesvárott. In. Természettud. Füzetek, 1877, t. I. pp.151-153.; 1878, t. II. pp. 10-14. Temesvár

NADRA, Em.: Catalogul sistematic al colecției ornitologice a Muzeului Banatului Timișoara 1878-1970. 1972. Ed. Muzeul Banatului, Timișoara

MEDELEȚ, Fl. - TOMA, N.: Muzeul Banatului, File de istorie I., 1872-1918. 1997. Ed. Mirton, Timișoara

KISS, A.: DIONISIE LINȚIA 1880-1952. Corespondența ornitologică. 1999. Ed. Orizonturi universitare, Timișoara

MEDELEȚ, Fl. - RĂMNEANȚU, V.: Muzeul Banatului, File de istorie II., 1918-1948. 2003. Ed. Mirton, Timișoara

KISS, A.: Dionisie Linția (1880-1952), Observații ornitologice. 2004. Ed. Cosmopolitan-Art, Timișoara